

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

• GS. TS. NGUYỄN HỮU CHÂU,

TS. LƯU THU THỦY, TS. NGUYỄN THUY HỒNG

Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục

Việc thực hiện đổi mới chương trình giáo dục phổ thông đòi hỏi phải đổi mới đồng bộ từ mục tiêu, nội dung, phương pháp, phương tiện dạy học đến cách thức đánh giá kết quả dạy học, trong đó khâu đột phá là đổi mới phương pháp dạy học. Mục đích của việc đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông là thay đổi lối dạy học truyền thụ một chiều sang dạy học nhằm giúp học sinh phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo, rèn luyện thói quen và khả năng tự học, tinh thần hợp tác, kĩ năng vận dụng kiến thức vào những tình huống khác nhau trong học tập và trong thực tiễn; có niềm vui, hứng thú trong học tập.

I. Định hướng đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông

Đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông nên được thực hiện theo các định hướng sau:

1. Bám sát mục tiêu giáo dục phổ thông.
2. Phù hợp với nội dung dạy học cụ thể.
3. Phù hợp với đặc điểm lứa tuổi học sinh.
4. Phù hợp với cơ sở vật chất, các điều kiện dạy học của nhà trường.
5. Phù hợp với việc đổi mới kiểm tra, đánh giá kết quả dạy-học
6. Kết hợp giữa việc tiếp thu và sử dụng có chọn lọc, có hiệu quả các phương pháp dạy học tiên tiến, hiện đại với việc khai thác những yếu tố tích cực của các phương pháp dạy học truyền thống.
7. Tăng cường sử dụng các phương tiện dạy học và đặc biệt lưu ý đến những ứng dụng của công nghệ thông tin.

II. Yêu cầu đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông

1. Yêu cầu chung

Việc đổi mới phương pháp dạy học ở trường phổ thông nên được thực hiện theo các yêu cầu sau:

- Dạy học tiến hành thông qua việc tổ chức các hoạt động học tập của học sinh.
- Dạy học kết hợp giữa học tập cá thể với học tập hợp tác; giữa hình thức học cá nhân với hình thức học theo nhóm, theo lớp.
- Dạy học thể hiện mối quan hệ tích cực giữa giáo viên và học sinh, giữa học sinh với học sinh.

- Dạy học chú trọng đến việc rèn luyện kĩ năng, tăng cường thực hành và gắn nội dung bài học với thực tiễn cuộc sống.

- Dạy học chú trọng đến việc rèn luyện phương pháp tư duy, khả năng tự học, tự nghiên cứu; bồi dưỡng hứng thú, nhu cầu hành động và thái độ tự tin trong học tập cho học sinh.

- Dạy học chú trọng đến việc sử dụng có hiệu quả các thiết bị dạy học được cung cấp theo danh mục và các thiết bị do giáo viên tự làm, đặc biệt lưu ý đến những ứng dụng của công nghệ thông tin.

2. Yêu cầu đối với học sinh

- Tích cực suy nghĩ, chủ động tham gia các hoạt động học tập để tự khám phá và lĩnh hội kiến thức, rèn luyện kĩ năng, xây dựng thái độ và hành vi đúng đắn.

- Mạnh dạn trình bày và bảo vệ ý kiến, quan điểm cá nhân; tích cực thảo luận, tranh luận, đặt câu hỏi cho bản thân, cho thầy, cho bạn; biết tự đánh giá và đánh giá các ý kiến, quan điểm, các sản phẩm hoạt động học tập của bản thân và bạn bè.

- Tích cực sử dụng thiết bị, đồ dùng học tập; thực hành thí nghiệm; thực hành vận dụng kiến thức đã học để phân tích, đánh giá, giải quyết các tình huống và các vấn đề đặt ra từ thực tiễn; xây dựng và thực hiện các kế hoạch học tập phù hợp với khả năng và điều kiện.

3. Yêu cầu đối với giáo viên

- Thiết kế, tổ chức, hướng dẫn học sinh thực hiện các hoạt động học tập với các hình thức đa dạng, phong phú, có sức hấp dẫn phù hợp với đặc trưng bài học, với đặc điểm và trình độ học sinh, với điều kiện cụ thể của lớp, trường và địa phương.

- Động viên, khuyến khích, tạo cơ hội và điều kiện cho học sinh được tham gia một cách tích cực, chủ động, sáng tạo vào quá trình khám phá và lĩnh hội kiến thức; chú ý khai thác vốn kiến thức, kinh nghiệm, kĩ năng đã có của học sinh; bồi dưỡng hứng thú, nhu cầu hành động và thái độ tự tin trong học tập cho học sinh; giúp các em phát triển tối đa tiềm năng của bản thân.

- Thiết kế và hướng dẫn học sinh thực hiện các dạng bài tập phát triển tư duy và rèn luyện kĩ năng; hướng dẫn sử dụng các thiết bị, đồ dùng

học tập; tổ chức có hiệu quả các giờ thực hành; hướng dẫn học sinh có thói quen vận dụng kiến thức đã học vào giải quyết các vấn đề thực tiễn;..

- Sử dụng các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học một cách hợp lí, hiệu quả, linh hoạt, phù hợp với đặc trưng của cấp học, môn học; nội dung, tính chất của bài học; đặc điểm và trình độ HS; thời lượng dạy học và các điều kiện dạy học cụ thể của trường, địa phương.

4. Yêu cầu đối với cán bộ quản lí giáo dục

- Nắm vững chủ trương đổi mới giáo dục phổ thông thể hiện ở chương trình, sách giáo khoa, phương pháp dạy học, sử dụng phương tiện, hình thức tổ chức dạy học và đánh giá kết quả giáo dục.

- Có biện pháp chỉ đạo đổi mới phương pháp dạy học trong nhà trường một cách hiệu quả; thường xuyên tổ chức thực hiện, kiểm tra, đánh giá các hoạt động dạy và học theo định hướng đổi mới PPDH.

- Tạo điều kiện thuận lợi cho giáo viên thực hiện đổi mới phương pháp dạy học.

III. Quy trình chuẩn bị và thực hiện một giờ học theo định hướng đổi mới phương pháp dạy học

1. Thiết kế giáo án

Thiết kế giáo án là xây dựng kế hoạch dạy học cho một bài học cụ thể, thể hiện mối quan hệ tương tác giữa giáo viên với học sinh, giữa học sinh với học sinh nhằm giúp học sinh đạt được những mục tiêu của bài học.

a. Các bước thiết kế một giáo án

- Xác định mục tiêu của bài học căn cứ vào chuẩn kiến thức kĩ năng và yêu cầu về thái độ trong chương trình.

- Nghiên cứu SGK và các tài liệu liên quan để:

+ Hiểu chính xác, đầy đủ những nội dung của bài học.

+ Xác định những kiến thức, kĩ năng, thái độ cơ bản cần hình thành và phát triển ở học sinh.

+ Xác định trình tự lô gic của bài học.

- Xác định khả năng đáp ứng các nhiệm vụ nhận thức của học sinh:

+ Xác định những kiến thức, kĩ năng mà học sinh đã có và cần có.

+ Dự kiến những khó khăn, những tình huống có thể nảy sinh và các phương án giải quyết.

- Lựa chọn phương pháp dạy học, phương tiện dạy học, hình thức tổ chức dạy học và cách thức đánh giá thích hợp nhằm giúp học sinh học tập tích cực, chủ động, sáng tạo.

- Thiết kế giáo án: thiết kế nội dung, nhiệm vụ, cách thức hoạt động, thời gian và yêu cầu

cần đạt cho từng hoạt động dạy của giáo viên và hoạt động học tập của học sinh.

b. Cấu trúc của một giáo án được thể hiện ở các nội dung sau:

- Mục tiêu bài học:

+ Nêu rõ yêu cầu học sinh cần đạt về kiến thức, kĩ năng, thái độ.

+ Các mục tiêu được biểu đạt bằng động từ cụ thể, có thể lượng hoá được.

- Chuẩn bị về phương pháp và phương tiện dạy học

+ Giáo viên chuẩn bị các thiết bị dạy học (tranh ảnh, mô hình, hiện vật, hoá chất...), các phương tiện và tài liệu dạy học cần thiết.

+ Giáo viên hướng dẫn học sinh chuẩn bị bài học (soạn bài, làm bài tập, chuẩn bị tài liệu và đồ dùng học tập cần thiết).

- Tổ chức các hoạt động dạy học:

Trình bày rõ cách thức triển khai các hoạt động dạy- học cụ thể. Với mỗi hoạt động cần chỉ rõ:

+ Tên hoạt động.

+ Mục tiêu của hoạt động.

+ Cách tiến hành hoạt động.

+ Thời lượng để thực hiện hoạt động.

+ Kết luận của giáo viên về: những kiến thức, kĩ năng, thái độ học sinh cần có sau hoạt động; những tình huống thực tiễn có thể vận dụng kiến thức, kĩ năng, thái độ đã học để giải quyết; những sai sót thường gặp; những hậu quả có thể xảy ra nếu không có cách giải quyết phù hợp;...

- Hướng dẫn các hoạt động tiếp nối: xác định những việc học sinh cần phải tiếp tục thực hiện sau giờ học để củng cố, khắc sâu, mở rộng bài cũ hoặc để chuẩn bị cho việc học bài mới.

Thực hiện giờ dạy học

Một giờ dạy học nên được thực hiện theo các bước cơ bản sau:

a. Kiểm tra sự chuẩn bị của học sinh

- Kiểm tra tình hình nắm vững bài học cũ.

- Kiểm tra tình hình chuẩn bị bài mới (soạn bài, làm bài tập, chuẩn bị tài liệu và đồ dùng học tập cần thiết))

Lưu ý: Việc kiểm tra sự chuẩn bị của học sinh có thể thực hiện đầu giờ học hoặc có thể đan xen trong quá trình dạy bài mới.

b. Tổ chức dạy và học bài mới

- Giáo viên giới thiệu bài mới: nêu nhiệm vụ học tập và cách thức thực hiện để đạt được mục tiêu bài học; tạo động cơ học tập cho học sinh.

- Giáo viên tổ chức, hướng dẫn học sinh suy nghĩ, tìm hiểu, khám phá và lĩnh hội nội dung bài học, nhằm đạt được mục tiêu bài học với sự vận dụng phương pháp dạy học phù hợp.

c. Luyện tập, củng cố

Giáo viên hướng dẫn học sinh củng cố, khắc sâu những kiến thức, kĩ năng, thái độ đã có thông qua hoạt động thực hành luyện tập có tính tổng hợp, nâng cao theo những hình thức khác nhau.

d. Đánh giá

- Trên cơ sở đối chiếu với mục tiêu bài học, giáo viên dự kiến một số câu hỏi, bài tập và tổ chức cho học sinh tự đánh giá về kết quả học tập của bản thân và của bạn.

- Giáo viên đánh giá, tổng kết về kết quả giờ học.

e. Hướng dẫn học sinh học bài, làm việc ở nhà

- Giáo viên hướng dẫn học sinh luyện tập, củng cố bài cũ (thông qua làm bài tập, thực hành, thí nghiệm,...).

- Giáo viên hướng dẫn học sinh chuẩn bị bài

học mới.

Lưu ý: Tùy theo đặc trưng môn học, nội dung dạy học, đặc điểm và trình độ học sinh, điều kiện cơ sở vật chất... giáo viên có thể vận dụng các bước thực hiện một giờ dạy học như trên một cách linh hoạt và sáng tạo, tránh đơn điệu, cứng nhắc.

SUMMARY

The article discusses the renewal of teaching methodology in general schools with focus on the following contents :1/ Orientations in the renewal of teaching methodology in general schools ; 2/ Requirements set by the renewal of teaching methodology in general schools ; and 3/ Process of preparing and conducting a learning period according to the orientations in the renewal of teaching methodology.

CÔNG BẰNG XÃ HỘI...

(Tiếp theo trang 24)

phí phù hợp với khả năng của người học, theo từng vùng và khả năng chi trả. Xây dựng các chính sách học bổng và chính sách tín dụng để mở rộng cơ hội tiếp cận giáo dục bậc cao cho con em các gia đình nghèo.

Nhìn chung, sự tăng trưởng kinh tế đã tạo tiền đề cho những thành tựu trong phát triển giáo dục đối với tất cả các nhóm dân cư của Việt Nam. Tuy nhiên, do sự phát triển không đồng đều giữa các vùng đã tạo ra khoảng cách chênh lệch trong tiếp cận với giáo dục. Để thu hẹp sự khác biệt này, Đảng và Nhà nước ta có các chủ trương, chính sách đảm bảo sự công bằng trong giáo dục cho mọi người dân. Nhờ vậy, trong 5 năm qua, chúng ta đã đạt được nhiều kết quả đáng khích lệ. Tuy nhiên, để thực hiện thành công giai đoạn II (2006-2010) Chiến lược phát triển giáo dục, cần phải có các chính sách phù hợp để duy trì và phát triển những thành quả trên.

Trên đây là một số kết quả đạt được trong việc thực hiện mục tiêu công bằng xã hội trong giáo dục ở Việt Nam sau 5 năm triển khai thực hiện Chiến lược phát triển giáo dục. Hi vọng rằng những thông tin và những bài học kinh nghiệm sẽ giúp cho các nhà quản lí, các nhà giáo dục trong việc hoạch định chính sách phát triển giáo dục, nhằm xây dựng thành công một nước Việt Nam dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chiến lược phát triển giáo dục 2001-2010, NXB Giáo dục 2002
2. Tổng cục Thống kê. Kết quả điều tra mức sống hộ dân cư năm 1998
3. Tổng cục Thống kê. Kết quả điều tra mức sống hộ gia đình năm 2002
4. Tổng cục Thống kê. Kết quả điều tra mức sống hộ gia đình năm 2004
5. Bộ GD&ĐT. TT. Thông tin Quản lí giáo dục. Số liệu thống kê giáo dục 2001-2005
6. Báo cáo Phát triển Việt Nam 2004. Báo cáo chung của các nhà tài trợ tại Hội nghị Tư vấn các nhà tài trợ Việt Nam. Hà Nội, 12/2003
7. Chương trình phát triển Liên hiệp quốc (UNDP). Báo cáo phát triển con người 2005.
8. Bộ Y tế- Tổng cục Thống kê- UNICEF. Điều tra Quốc gia về vị thành niên và thanh niên Việt Nam (SAVY). 2006.
9. Bộ Giáo dục và Đào tạo. Đề án "Quy hoạch mạng lưới các trường đại học, cao đẳng giai đoạn 2006-2020". 11/2006
10. Đỗ Thị Bích Loan. Vấn đề giới trong giáo dục cho mọi người ở Việt Nam. Tạp chí Phát triển Giáo dục. Số 5-2004.

SUMMARY

The article deals with social equality and justice in education and how to exercise social justice in education after 5 years of implementing the Educational Development Strategy for 2001-2010, the achievements made, unsolved problems and lessons of experience.